

Олешко О.П.

к. арх., доцент,

Кафедра дизайну та основ архітектури, Інститут архітектури,
Національний університет «Львівська політехніка»

Петровська Ю.Р.

к. арх., старший викладач,

Кафедра дизайну та основ архітектури, Інститут архітектури,
Національний університет «Львівська політехніка»

НАУКОВА ТА ТВОРЧА СПІВПРАЦЯ МИТЦІВ ІВАНА ЛЕВИНСЬКОГО ТА ЕДГАРА КОВАЧА

На межі XIX–XX ст. на Західній Україні відбувається зміна художніх напрямків, а саме перехід від стилю історизму до сецесії. Архітектурне середовище періоду сецесії розглядається львівськими теоретиками як таке, що синтезувало архітектуру і декоративно-прикладне мистецтво. Нові будівельні матеріали, конструктивні вирішення дали можливість вільного планування простору будівлі та її конструктивної основи, не порушуючи архітектурно-художньої форми.

Період 1909–1914 рр. у галицькій архітектурі був найбагатшим, передусім це пов'язано з діяльністю художньо-будівельних відділів Політехнічної школи, яка на початку XX століття стає одним із найбільших закладів Галичини, а також центром культурного та технічного життя. Представники її школи, зокрема професори Іван Левинський (Ivan Levynskyi, 1851–1919) та Едгар Ковач (Edgar Kováts, 1849–1912) сформували напрям архітектурної школи, з яскраво вираженими тенденціями використання народних традицій[1].

В цей час збільшується зацікавленість філософсько-естетичними теоріями та концепціями мистецтва, посилюється увага до нових архітектурних ідей. Представники Львівської архітектурної школи професори Юліан Захарієвич, Іван Левинський, Едгар Ковач та інші висловлювали свої власні естетичні ідеї, формотворчі засади і принципи нового стилю в архітектурі Галичини.

Едгар Ковач захоплювався народним декоративно-прикладним мистецтвом, сформулював концепцію «східно-галицького» нового мистецького стилю, спрямованого на інтерпретацію творів народного мистецтва карпатського регіону. Його численні «гуцульсько-закопанські» і неовізантійські твори несли на собі відбиток суперечливого компромісу між засадами еклектики та сецесії (модерну). Навколо його ідей «нового

стилю» восени 1901 р. у Львові відбулась велика дискусія. Він виступав зі статтями у львівському «Технічному часописі» («Czasopismo Techniczne») про особливості вітваря костелу в Закопаному (1900 р.), з аналізом понять архітектури, стилю, композиції та конструкції. У 1901 р., як професор архітектури Політехнічної школи, виступає з промовою на урочистостях відкриття навчального року «Про заходи сучасної архітектури».

Також важливе місце у світогляді архітектора і теоретика Івана Левинського займала проблема нового національного стилю. Він перший, хто звертається до народного стилю, а також поступово створює своєрідний напрям в європейській архітектурі — український архітектурний стиль. Протягом 1894–1916 років під його керівництвом постають імпозантні споруди цього напрямку. Всі ці об'єкти були безпосередньо пов'язані з архітектурно-будівельним бюро Івана Левинського. Обов'язкові ознаки споруд полягали у гармонійному поєднанні форм народного мистецтва, переведених в камінь чи бетон, декоруванні фасадів керамічною яскравою плиткою зі стилізованими народними орнаментами, використанні різьблених дерев'яних компонентів та специфічно виготовленого металу.

Свої основні формотворчі принципи в архітектурі він висловлює у деяких статтях і доповідях, зокрема у 1901 р. він виступив з лекцією «Про утилітарне будівництво», в якій окреслив свої погляди на проблеми архітектури й будівництва. Його погляди можна характеризувати як теорію «раціональної архітектури». Утверджуючи раціоналізм нової «сецесійної» архітектури, він підкреслював важливість естетичного моменту в формоутворенні. Вважав, що кожен споруду необхідно робити твором мистецтва, а основні функціональні елементи повинні мати естетичну форму і, зокрема, оздоблюватися декором. Світоглядні засади І. Левинського відзначаються прагненням до раціональних і конструктивних рішень, до гармонії архітектури з природою. Утилітарне і естетичне у будівництві — нерозривне: ось головна думка І. Левинського[2].

Кінець XIX — початок XX століття визначається в Західній Європі спалахом захоплення, серед професійних художників, мистецтвом промислової кераміки. Велику роль у поширенні українських народних традицій на професійне мистецтво Галичини кін. XIX століття відіграла підготовка до Всесвітньо-відомої виставки в Парижі. У 1900 р. Едгар Ковач, за ескізами Ю. Захарієвича, створив власний проект павільйону, в основі якого закладені дві частини, що були виконані у гуцульському стилі та з використанням закопанських форм. Одним із найцікавіших зразків Львівської фабрики була піч, виконана в народних традиціях за його проектом[3].

Галицький павільйон був високо оцінений, а загальне визнання в Парижі зразків українського професійного мистецтва прискорило його розвиток у Галичині. З 1900 р. в мистецтво Галичини входить новий європейський стиль, під назвою «сецесія».

На початку ХХ століття в Галичині, як і по всій Європі, серед основних видів архітектурного декору особливе місце займає облицювальна метласька плитка та глазурована і лицюва цегла. В Галичині в архітектурному оздобленні будинків використовувались плиточки з орнаментальними народними мотивами, а її застосування набуває масового характеру. Важливим осередком виготовлення облицювальної плитки та панно була Керамічна станція при Львівській політехніці. Іван Левинський згуртував навколо своїх закладів найталановитіших українських та польських художників, скульпторів, створивши два художньо-виробничі відділи: монументальне та декоративне малярство, а також скульптурний відділ. Найбільшим здобутком дизайнерів і художників фабрики було створення своєрідного українського стилю у декоративно-прикладному та ужитковому мистецтві.

Основною темою декоративного оздоблення споруд тут виступають керамічні композиції у вигляді фризів та прямокутних панно під вікнами. За основу рисункових композицій взято елементи народних українських орнаментів — ромби, хрести, стилізоване колосся пшениці, соняшник, мотиви вишиванок, виконаних у колористиці гуцульського народного мистецтва. Керамічні фризи та панно були виготовлені на керамічній фабриці І. Левинського у Львові, а зразки керамічної облицювальної плитки за народними зразками широко впроваджувались у будівництво по всій Галичині[4].

Другою ділянкою промислової кераміки, пов'язаною з архітектурою, де також були втілені елементи національного українського орнаменту, було кахлярство. Нагальність такого роду печей вимагали інтер'єри споруд, виконані у новому стилі. Спробу створення інтер'єру в національному стилі зробило архітектурно-проектне бюро І. Левинського в будинку страхового товариства «Дністер».

Продовжували використання народних мотивів і в українському церковному мистецтві Галичини. Рух за творення українського церковного мистецтва в практичному його прояві на початку ХХ століття очолив І. Левинський, що керував величезним художньо-виробничим підприємством, куди входили архітектурно-проектний відділ, будівельна фірма, керамічна, гіпсова, слюсарна, деревообробна, скульптурна майстерні та інші допоміжні підрозділи. У 1902 р. за проектом І. Левинського та Е. Ковача була виконана прибудова до церкви св. Никифора.

Зміни в поглядах на виконання іконостасу проходили в Галичині наприкінці ХІХ — початку ХХ століть. Особливістю було звернення до народних традицій різьблення, колористики, орнаментики Гуцульщини, Бойківщини та інших регіонів Галичини. Едгар Ковач, проектуючи іконостаси чи окремі їх деталі, опирався на орнаментику гуцульських хат, полиць і скринь. Для підсилення образного виразу архітектоніки

митці нерідко використовував плитки, рельєфні вставки, скульптурні композиції.

Іван Левинський та його учні стали першими, котрі широко ввели в будівництво українських церков нове нетрадиційне мислення, застосовуючи при художньому оформленні інтер'єрів храму і іконостасі бетон, кераміку, метал, своєрідне дерев'яне різьблення. Загалом їх діяльність зайняла гідне місце в історії культового мистецтва України[5].

Література:

1. О. Нога. Іван Левинський. Художник, архітектор, промисловець, педагог, громадський діяч / Вид-во «Основа»: Львів, 1993. — 76 с.
  2. Роботи студентів Інституту Архітектури присвячені пам'яті ректора Львівської політехніки, вченого, архітектора Едгара Ковача (1849–1912рр.) / [Т. Клименюк, І. Дида, Х. Бойко та ін.]. — Львів, 2004. — С. 8–9.
  3. Czasopismo Techniczne. — Lwow, 1900. — S. 53.
  4. Словник художників України. — Головна редакція УРЕ, Київ, 1978.
  5. О. Нога. Іван Левинський. Художник, архітектор, промисловець, педагог, громадський діяч / Видавництво «Основа»: Львів, 1993. — 76 с.
-

Oleshko O.

PhD, associate professor,
Department of Design and Architecture Fundamentals,
Institute of Architecture,
Lviv Polytechnic National University

Petrovska Yu.

PhD, senior lecturer,
Department of Design and Architecture Fundamentals,
Institute of Architecture,
Lviv Polytechnic National University

**SCIENTIFIC AND CREATIVE COOPERATION
OF THE TWO ARTISTS
IVAN LEVYNSKYI AND EDGAR KOVÁTS**

At the turn of the nineteenth and twentieth centuries, in Western Ukraine there is a change of artistic directions, namely the transition from the style of

historicism to secession. The architectural environment of the Secession period is regarded by Lviv theorists as synthesizing architecture and decorative-applied arts. New building materials, structural solutions made it possible to freely plan the space of the building and its structural basis, without violating the architectural and artistic form.

The period of 1909-1914 in the Galician architecture was the richest, above all due to the activity of the art and construction departments of the Polytechnic School, which at the beginning of the twentieth century became one of the largest institutions of Galicia, as well as the center of cultural and technical life. Representatives of its school, in particular the two professors Ivan Levynskyi (1851-1919) and Edgar Kováts (1849-1912), formed the direction of the architectural school, with pronounced tendencies in the use of folk traditions[1].

At this time, interest in philosophical and aesthetic theories and concepts of art is increasing, and attention to new architectural ideas is also increasing. Representatives of the Lviv Architectural School professors Julian Zachariewicz, Ivan Levynskyi, Edgar Kováts and others expressed their own aesthetic ideas, shaping principles and principles of a new style in Galicia's architecture.

Edgar Kováts was fond of folk decorative-applied arts, formulated the concept of "Eastern Galician" new artistic style, aimed at interpreting works of folk art of the Carpathian region. His numerous "Hutsul-Zakopane" and Neo-Byzantine works bore the impression of a contradictory compromise between the principles of eclecticism and secession (modernism). A great deal of discussion took place in Lviv about his ideas of a "new style" in the fall of 1901. He presented articles in the Lviv "Technical Journal" (polish "Czasopismo Techniczne") on the features of the altar of the church in Zakopane (1900), with an analysis of concepts of architecture, style, composition and construction. In 1901, as a professor of architecture at the Polytechnic School, he held a speech with the title "On the Measures of Modern Architecture" at the opening of the academic year.

Also important in the worldview of architect and theorist Ivan Levynskyi was the problem of a new national style. He is the first to appeal to folk style, and is also gradually creating a peculiar trend in European architecture – Ukrainian architectural style. During the years 1894-1916, under his leadership appeared impressive buildings in this direction. All these objects were directly related to the architectural and construction bureau of Ivan Levynskyi. Compulsory features of the structures were the harmonious combination of folk art, translated into stone or concrete, the decoration of facades with ceramic bright tiles with stylized folk ornaments, the use of carved wood components and specially made metal.

He outlines his basic formative principles in architecture in some articles and reports, in particular in 1901, he held a lecture "On utilitarian construction",

outlining his views on the problems of architecture and construction. His views can be characterized as a theory of “rational architecture”. While affirming the rationalism of the new secessionist architecture, he emphasized the importance of the aesthetic moment in the formation. He believed that every building should be made a work of art, and the basic functional elements should be aesthetically shaped and, in particular, be decorated with decor. The ideological foundations of I. Levynskiy are marked by the desire for rational and constructive decisions, for the harmony of architecture with nature. Utilitarian and aesthetic in construction are – indissoluble: this is I. Levynskiy’s main idea[2].

The end of the nineteenth and early twentieth centuries is defined in Western Europe by a flash of admiration, among professional artists, by the art of industrial ceramics. An important role in spreading Ukrainian folk traditions to the professional art of Galicia at the end of nineteenth century played the preparations for the famous World Exposition in Paris (Exposition Universelle 1900). In 1900, Edgar Kováts, based on the sketches of J. Zachariewicz, created his own pavilion project, which is based on two parts, which were made in the Hutsul style and using Zakopane forms. One of the most interesting examples of the Lviv factory was a stove made in folk traditions according to his project[3].

The Galician pavilion was highly acclaimed, and the general recognition in Paris of examples of Ukrainian professional art accelerated its development in Galicia. Since 1900, a new European style called “secession” is making its appearance into the art of Galicia.

At the beginning of the twentieth century in Galicia, as well as all over Europe, among the main types of architectural decoration occupies a special place of facing broom tile, as well as glazed and front brick. In Galicia in the architectural decoration of houses tiles with ornamental folk motifs were used, and its use is widespread. An important unit for the production of tiles and panels was the Ceramic studio at Lviv Polytechnic. Ivan Levynskiy rallied around his institutions the most talented Ukrainian and Polish artists, sculptors, creating two artistic and production departments: monumental and decorative painting, as well as the sculpture department. The greatest achievement of the designers and artists of the factory was the creation of a peculiar Ukrainian style in the decorative-applied and commercial arts.

The main theme of decorative design of buildings here are ceramic compositions in the form of friezes and rectangular panels under the windows. The elements of Ukrainian folk ornaments – rhombuses, crosses, stylized ears of wheat, sunflower, motifs of embroideries made in the color of Hutsul folk art – are taken as the basis of the drawing compositions. Ceramic friezes and panels were made at I. Levynskiy’s ceramic factory in Lviv, and specimens of ceramic tile according to folk models were widely introduced into construction throughout Galicia[4].

The second area of industrial ceramics related to architecture, which also embodied elements of the national Ukrainian ornament, was tiling. The urgency of this type of furnace was required by the interiors of the new-style buildings. An attempt to create a national-style interior was made by the architectural and design bureau of I. Levynskiy in the house of the "Dnister" insurance company.

The use of folk motives in the Ukrainian church art of Galicia continued. The movement for the creation of Ukrainian ecclesiastical art in its practical manifestation in the early twentieth century was headed by I. Levynskiy, who led a huge art and production enterprise, which included the architectural and design department, a construction company, ceramic, gypsum, metalwork, woodworking sculptural and other auxiliary units. In 1902, under the project of I. Levynskiy and E. Kováts, an annexation to the church of St. Nykyfor was fulfilled.

Changes in views on the implementation of the iconostasis took place in Galicia in the late nineteenth and early twentieth centuries. A special feature was the appeal to folk traditions of carvings, coloring, ornaments of Hutsul, Boyko and other regions of Galicia. Edgar Kováts, drawing on iconostases or their individual details, relied on the ornamentation of Hutsul houses, shelves and chests. To strengthen the figurative expression of architectonics, the artist often used tiles, embossed inserts or sculptural compositions.

Ivan Levynskiy and his disciples were the first to widely introduce new unconventional thinking into the construction of Ukrainian churches, using concrete, ceramics, metal and a kind of wood carving in the interior decoration of the temple and iconostasis. In general, their activities have taken a worthy place in the history of the cult art of Ukraine[5].

References:

1. Noha O. Ivan Levynskiy: architect, entrepreneur, philanthropist / O. Noha. – Lviv: Publishing house «Osnova», 1993. – 76 p.
2. The works of students of the Institute of Architecture are dedicated to the memory of the rector of Lviv Polytechnic, a scientist, architect Edgar Kovach (1849-1912) / [T. Klymeniuk, I. Dyda, Ch. Boyko and others]. - Lviv, 2004. - P. 8-9.
3. Czasopismo Techniczne. – Lwów, 1900. – S. 53.
4. Dictionary of Artists of Ukraine. - Editor-in-chief of URE, Kyiv, 1978.
5. Noha O. Ivan Levynskiy: architect, entrepreneur, philanthropist / O. Noha. – Lviv: Publishing house «Osnova», 1993. – 76 p.